

Aby dziecko zrozumiało dziecko!
Jak rozmawiać z dziećmi o wojnie z wykorzystaniem literatury dziecięcej?
Materiały dla nauczycieli języka polskiego/wychowawców/pedagogów

Oprac. - Ewa Kiryła: nauczyciel konsultant

Zaproponowane poniżej utwory ułatwią nauczycielom/wychowawcom/pedagogom rozmowę z uczniami na trudne tematy, tj.: wojny, tolerancji czy radzenia sobie z własnymi emocjami. Analizie poddane zostały wybrane książki, w których autorzy starają się znaleźć odpowiedź na pytania postawione przez dziecko: „*Co to jest wojna?*” oraz na pytania, które zadają sobie rodzice: „*Czy w ogóle tłumaczyć dziecku, czym jest wojna? A jeśli tak, to i po co?*” W obliczu konfliktu na wschodzie, wszystkie poniższe propozycje literackie są aktualne, ponieważ podejmują również temat akceptacji inności i uczą empatii, która tak bardzo jest dzisiaj potrzebna – szczególnie wobec dzieci z Ukrainy. Z fragmentów zaproponowanych utworów śmiało można stworzyć teksty źródłowe i realizować treści z podstawy programowej.

Literatura ma moc!

kl. IV – VI

1.K. Ryrych, Wojna w Kuropatkach, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2022.

Kuropatki. Miła, mała wioska, gdzie Mela i jej młodsza siostra Ada uwielbiają spędzać wakacje. Jest las, a w nim jagody i grzyby, jest malutkie jeziorko, a nad nim Port Piratów... Ale tegoroczny pobyt dziewczynek nie będzie tak beztroski jak poprzednie. Do lasu nie wolno wchodzić, psa Bajbusa niepokoją policyjne syreny, a w niektórych domach nocami palą się zielone latarnie. Bo w Kuropatkach trwa wojna, choć nikt o niej nie wie.

Tę książkę powinien swojemu dziecku przeczytać każdy rodzic. To opowieść o prawdziwym człowieczeństwie pełnym mądrości, empatii i akceptacji. Katarzyna Ryrych świetnie wyjaśniła, jak dzisiaj być przyzwoitym i dobrym człowiekiem. Pokazała jednocześnie, jak można i należy budować wspólny świat dzieci i dorosłych – świat przyjazny i bezpieczny dla wszystkich, bez względu na różnice narodowościowe, religijne, wiekowe... A słowa małej Meli: „Jak łatwo zostać dobrym, kiedy dokoła inni robią złe rzeczy. A wystarczyłoby ich nie robić” powinny pobudzić młodego i starszego czytelnika do głębokiej refleksji i konkretnego działania.

dr Marek Michalak
przewodniczący Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka
Rzecznik Praw Dziecka (2008-2018)

2. J. Papuzińska, Asiunia, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2021.

Historia małej Asiuni, dla której wojna zaczęła się tuż po jej piątych urodzinach, gdy pewnej nocy znikła mama i cały dom. Trzeba było iść spać do cudzego domu, gdzie zamiast mamy była obca pani, obce meble i trzeba było pić mleko z cudzego kubeczka, zamiast z tego co zawsze. Asiunia bardzo uważnie obserwuje świat i stara się jak najwięcej zrozumieć, choć przecież dla tak małej dziewczynki jest to strasznie trudne.

Wzruszająca literatura faktu dla najmłodszych wydana w koedycji z Muzeum Powstania Warszawskiego

3. T. Ungerer, Otto, przeł. M Rusinek, Wydawnictwo Format, Wrocław 2012.

Kolejny wydany w Polsce – obok „*Trzech Zbójców*”, „*Przygód rodziny Mellopsów*” i „*Człowieka z Księżycą*” – tytuł laureata nagrody zwanej Noblem literatury dziecięcej (Prix Hans Christian Andersen, 1998) Tomiego Ungerera. Otto to pluszowy miś, który opowiada nam wzruszającą historię swojego

życia – pełnego zabawnych, ale i tragicznych zdarzeń. Otto należy do Dawida, żydowskiego chłopca mieszkającego w niemieckim miasteczku. Podczas jednej ze szczęśliwych zabaw chłopców z misiem, idyllę brutalnie przerywają zmiany polityczne. W tej niezwyklej opowieści o pluszowym niedźwiadku, której osnową jest II wojna światowa i Holokaust, Tomi Ungerer znów wraca do najistotniejszych dla niego tematów: różnic, jakie dzielą ludzi, wojny, przemocy społecznej. W historii misia bardzo ważne są także kwestie tolerancji, przyjaźni, a także ocalającej mocy pamięci.

W starszych klasach (**VII – VIII**) śmiało możemy wykorzystać treść i problematykę lektur obowiązkowych, np. „*Małego Księcia*” A. de Saint Exupery’ego oraz „*Kamienie na szaniec*” A. Kamińskiego”. Upieczemy dwie pieczenie na jednym ogniu: powtórzymy z uczniami materiał przed egzaminem ósmoklasisty, zrealizujemy treści z podstawy programowej (m.in. rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami oraz kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy) oraz zainspirujemy młodzież do dyskusji na temat aktualnych wydarzeń w Ukrainie (Skąd rodzi się zło? W czym pomagają: empatia, tolerancja i otwartość na drugiego człowieka? Jakimi wartościami powinniśmy się kierować w życiu, aby uniknąć konfliktu? Co czuje człowiek w trudnej sytuacji itd.). Polecam!